

Postmodernismi purkaa suurta kristillistä kertomusta. Siksi se pyrkii muuttamaan narratiivia ihmisen olemuksesta ja tavoitteista. Iskusanat ovat Raamatun vastaisia, kuten patriarkalismin kieltäminen. Heteroseksuaalisuuskin on terminä kuin psykologian oppikirjasta. Onko maskuliinisuudessa sinänsä on jotain perin väärää? Väitteiden mukaan se myrkyttää elämän, riistää naisia ja on kenties ajamassa koko planeettaa vähitellen perikatoon.

Termien käyttöön liittyy kuitenkin jännitteitä. Aikamme muoti-ilmiöt ovat muotoutuneet niin monimutkaisiksi, että monien suuntausten omat kannattajat eivät enää kykene pitäytymään omiin perusteisiinsa johdonmukaisesti. Tämä kertonee näkemysten hajaannuksesta. Postmodernin ajattelun edustajat näyttävät usein olevan tunnettomia oman näkemyksen teoreettiselle taustalle ja sen ongelmille. Tavan takaa käy ilmi, että nimenomaan äänekkäimmät nykyisten ideologioiden edustajat ovat ymmärtäneet postmodernin filosofian täysin virheellisesti.

Konkreettiset esimerkit tekevät asian ymmärrettäväksi. Seta ja Tulkaa kaikki -liike ovat olleet Vihreiden ohella vahvasti mukana viime vuosien prosesseissa. Kun Aki Ruotsalaa ja Tapio Puolimatkaa oltiin erottamassa, sukupuolten tasa-arvo oli kovaa valuuttaa ja käsitys sukupuolista ehdoton. Jos “samaa sukupuolta” ei ole, on vaikea taistella sellaiseen liittyvien asioiden puolesta. Tämän kanssa rinnakkain kuitenkin samainen Seta on ajanut viime kuukausina aktiivisesti transsukupuolisten asemaa. Uudessa tilanteessa sukupuoli on pelkkä mielikuva tai sosiaalinen konstruktio ja “sama sukupuoli” hajoaa. Aiheeseen liittyviä säädöksiä pyritään saamaan lakeihin ja asetuksiin. Sen lisäksi Setan edustajat ovat ottaneet näkyvästi kantaa #metoo-kampanjan puolesta.

Jälkimmäisen asetelman ongelma on siinä, että #metoo-kampanjassa sukupuoli ei ole konstruktio. Tästä aihepiiristä eräs kommentaattori totesi Yliopisto-lehdessä takavuosina: kun nainen raiskataan, sukupuoli ei ole sosiaalinen rakennelma. Julkinen kohu yksittäisten metoo-tapausten ympärillä – joissa syytteet ovat usein olleet aiheellisia – perustuu siihen, että (pääosin) miehet ovat käyttäneet hyväkseen naisia. Tässä asetelmassa sukupuolisuutta ei sovi häivyttää.

Mediassa parhaiten läpi menevät mehevät iskusanat. Seksuaalisen häirinnän puitteissa esiin noussut termi “toksinen maskuliinisuus” on niin houkutteleva, että Setan feministinen siipi ei malta luopua siitä edes transsukupuolisia tukeakseen. Kuulostaisi perin laimealta sanoa esimerkiksi, että “inhottavien henkilöiden toksisuus” tekee joskus “eräiden henkilöiden” elämän hankalaksi.

Hieman samaan tapaan tuntuisi perin laimealta sanoa, että “tietyn henkilön euro on toisen 80 senttiä”. Paljon tehokkaampaa, mutta sukupuolittuneisuuden kannalta varsin konservatiivista on sanoa, että “naisen euro on 80 senttiä”. Entä sitten se naisten lasikatto? Jos pelkkä “sukupuolinen konstruktio” lyö päänsä lasikattoon, niin kuka siitä välittää. Lyököön vain, kunhan ei satuta.

Patriarkaattia purkamassa: Wittig

Patriarkaatti täytyy purkaa, eikä se onnistu, elleivät juuri miehet ole asiassa syyllisiä. Tietyissä tapauksissa näkemykset ovat kärjistyneet äärimmilleen. Silloin ongelmien syy löydetään miesten olemuksesta. Esimerkiksi Judith Butler kirjoittaa kuuluisassa kirjassaan *Hankala sukupuoli* (Gaudeamus, 2006), että ranskalaisen lesbofeministin Monique Wittigin mukaan miehet ovat maailman ongelma. Heidän vaikutuksensa yhteiskunnissa pitäisi sulkea pois. Asetelma on kieltämättä sukupuolittunut, eikä ole selvää, mitä Wittigin teoriasta tulisi ajatella.

Wittigin mukaan miesten määrittelemä naiseus tai sukupuolisuus yleensä on vain “alistajan painama merkki”. Se on järjestelmän väkivaltainen määritelmä naiseudesta. Wittig kutsuu sitä “myytiksi naisesta”. Naiseus itsessään ei voi hänen mukaansa olla mitään sellaista, jonka vain miehet ovat heikolla kielellään saaneet määritellyksi. Ja koska pelkkä biologia ei määritä sukupuolta, naisten on itse luotava oma rakennelmansa, oma diskurssinsa.

Wittig menee vieläkin pidemmälle. Koska Wittigin mielestä kieli ei kuvaa tosiasioita, se on pelkkä “sarja tekoja”, joita toistetaan yhä uudelleen. Sukupuolisuus on kielipeli, jossa sukupuoli *nimetään*

väkivaltaisesti. Miesten hallitsemassa maailmassa se on pelkästään hallintaa ja pakottamista: “meidät pakotetaan ruumiinemme ja mielinemme vastaamaan piirre piirteeltä siihen luonnollisuuden ideaan, joka meille on annettu”. Tässä tilanteessa “miehet” ja “naiset” ovat poliittisia kategorioita, eivät luonnollisia faktoja (Hankala, 201). Wittigille sukupuolen kategoria on orjuuttava nimi. Hänen mukaansa länsimaissa hallitsee “pakkoheteroseksuaalisuuden järjestelmä”, jossa alistetaan “lesboja, naisia ja homomiehiä”. Postmodernissa feminismissä naisen aseman puolustaminen merkitsee usein lesbojen aseman puolustamista. Wittig ei tosin tällä kohden huomaa, että jos naiseus on pelkkä poliittinen kategoria, lesboja ei ole.

Wittig menee tosin pidemmälle. Hänen mukaansa sukupuoliset kategoriat on tehtävä “kielessä vanhentuneiksi”. Kuten Butler sanoo, tähän päästään vain “lesbottamalla koko maailma” (207). Wittig on näkemyksissään niin ehdoton, että edes Butler ei täysin hyväksy hänen ohjelmaansa. Siitä huolimatta monet Wittigin käsitteistä ovat jääneet pysyvästi lesbofeminismin termistöön. Näihin kuuluvat “kielen pakkoheteroseksuaalisuus”, sukupuolen “tuottaminen diskursiivisesti”, sukupuolittuneisuuden vakinnuttaminen “jatkuvilla toistoilla” ja naisen uusi “autoritatiivisen subjektin paikka”. Edelleen hänen näkemystään kuvaavat iskulauseet siitä, miten naiset “puhuvat tiensä ulos sukupuolestaan”, tai väite siitä, että “kirjallisen teoksen on täysin mahdollista toimia sotakoneena”. Näin päädytään Wittigin ohjelmanjulistukseen. Hän nousee “vastustamaan globalisoivaa heteroseksististä tietämisen tapaa tasa-arvoisen vallan ja vaikuttamisen vastadiskurssilla”.

Näinhän kulttuurissa usein käy. Kärjekkäät ääri näkemysten esittäjät kirjoittavat kirjoja, joita seuraajat voivat vähätellä ja näennäisesti jopa kritisoida. Siitä huolimatta lähes koko ajattelu omaksutaan käyttöön iskulauseiden ja ohjelmallisten teesien muodossa. Henkeä on vaikea saada takaisin pulloon. Näin myös Wittigin kohdalla. Vastaavia lauseita olemme kuulleet viime vuosina jokaisessa kirkolliskokouksessa ja niiden ympärillä velloneessa lehtikirjoittelussa. Butler (josta Suomessa Sari Roman-Lagerspetz on tehnyt väitöskirjansa) kirjoittaa Wittigin ajattelevan, että vain täydellinen “irtiotto heteroseksuaalisista konteksteista – eli lesboksi tai homoksi tuleminen – voi romahduttaa heteroseksuaalisen järjestelmän”. Tämä voi kuitenkin toteutua vain, jos kaiken heteroseksuaalisuuteen osallistumisen “ymmärretään toistavan ja lujittavan heteroseksuaalista sortoa” (208). Tutun kuuloisia väitteitä.

Miehisyyden synty: Jantzen

Vastaavasti amerikkalainen teologi Grace Jantzen kirjoittaa, että miesten patriarkaalinen maailma on väkivaltainen ja siksi se on vastuussa maailmassa olevasta pahasta. Hänen teologiassaan mieheys on synty, josta kirkon pitäisi päästä eroon. Ja siihen hänen teologinen ohjelmansa myös pyrkii. Jantzen esittää feministinen dekonstruktion miesten maailmasta (ks. Jantzenista Matti T. Amnellin oivaltava väitöskirja *Uskonto ilman uskontoa*). Jantzen lähtee liikkeelle Nietzschen uskonto-kritiikistä, mutta hän julistaa Jumalan kuoleman jälkeen ihmisen jumalallistumista, “becoming divine”. Zarathustran opettama yli-ihminen on Jantzenin mukaan itsensä löytävä ihminen, jonka jumalaisuus on siinä, että hän hakee modernin maailmankuvan jälkeen ihmisen uutta itsetiedostusta (Jantzen, *Becoming Divine*, 13). Jantzenin melko suorasukaisen feminismin mukaan miesten patriarkaalinen maailma on väkivaltainen ja hierarkkinen. Se on tuottanut modernismin kaikkine sen huonoine seurauksineen. Miehisyyden vallan maailman legitimoivat juutalais-kristillinen uskonto Isä-Jumalan kuvillaan. Feministisen dekonstruktion tarkoituksena on purkaa nämä mallit.

“Tästä syystä tulee arvioida uudelleen perinteiset teistiset opit vallasta ja hallinnasta sekä pakkovallan malleista, jotka tukevat sellaisia ideologioita, jotka puolestaan synnyttävät hallinnan rakenteita ja vahvistavat rasismia, seksismiä, köyhyyttä ja homofobiaa.” (Jantzen, *Becoming Divine*, 264).”

Jantzenin teologiassa pahan ongelma, teodikean ongelma, johtuu Raamatun jumalakuvasta. Patriarkaalinen, teistinen uskonto synnyttää valtamallit, jotka edistävät maailmassa kaikkea pahaa rasismista homopelkoon. Kun jumalakuva muutetaan naiselliseksi, myös kysymys pahasta muuttuu. Silloin voidaan aloittaa uskonnon nimissä taistelu patriarkalismin tuottamaa pahaa vastaan. Vaikka

Jantzenin asetelma on maailmoja syleilevä, hänen ohjelmansa on kuitenkin yhä postmodernin moralismin mukainen, ja aihevalikoima siksi perin rajallinen.

Lähestymistapa on perin huolestuttava. Kun miehisuus luokitellaan miesten olemukselliseksi, kielteiseksi ominaisuudeksi, maskuliinisuudesta tulee demonista. Pahuus asuu Jantzenin mukaan miehissä. Näin patriarkalismin purkaminen saa uskonnollisen luonteen. Siitä tulee eksorsismia, riivaajien ulos ajamista. Nyt riivaajia ei tosin ajeta ulos henkilöistä, vaan yhteisöstä. Jantzenin feminismissä hyökkäys kohdistuu miessukupuolta vastaan.

Teorian osalta Jantzen ottaa strukturalismin suhteen askeleen eteenpäin. Käsitteellinen dualismi ei hänen mukaansa johdu enää kielestä ja sen ominaisuuksista. Länsimainen (miesten) ajattelu on aina jakanut maailman kahtia oikeaan ja vasempaan, maskuliiniseen ja feminiiniseen, suoraan ja vääriin, valoon ja pimeyteen. Feministinen teologia pyrkii Jantzenin mukaan irti tällaisesta dualismista. Hänen dekonstruktionsa ei ole *différencen* liikkeen purkamista, vaikka hän vetoaakin Derridaan. Miehisin teismien tilalle tulee asettaa naisellinen panteismi. "Panteismi hylkää kahtiajaon hengen ja aineen välillä... ja siis torjuu kaikki hierarkiat, jotka perustuvat tuollaisiin jakoihin."

Näin Jantzen rakentaa feminististä utopiaa. Hänen panteistinen teologiansa redusoituu feminismiin taisteluksi patriarkaalista maailmaa vastaan. Kaikki se hyvä, jota Jantzen odottaa uudelta teologialta, on määritelty postmodernissa feminismissä, ei Raamatussa, teologiassa tai kirkossa. Jumala ja perinteinen kristinusko ovat suorastaan inhimillisen hyvän toteutumisen esteitä. Näin myös Jantzenin utopia on sisällöltään a/teologinen ja avoimesti kristinuskon vastainen.

Postmodernismin metakertomus on kertomus siitä, miten alistavat hierarkiat poistetaan maailmasta uudistetun luokkataistelun keinoin. Jonkun mielestä kyseessä on todellinen vallankumous, joka muuttaa vähitellen koko maailmaa (cancel culture). Toisen mielestä tavoitteet ovat vaatimattomampia. Kyse on lähinnä siitä, että kaikille diskursseille vaaditaan elintilaa ja äänioikeutta yhteiskunnassa. Maailma on juutalais-kristillisen harhan vallassa, eikä patriarkalismista vapauduta ennen kuin kaikki luopuvat kristinuskon edustamasta pahasta. Jos vallankumousta ja utopiaa haetaan tällaisilla ehdoilla, kyse on metakertomuksen vaihtamisesta, ei pelkästä suurten kertomusten kuolemasta. Siksi siihen saa pyrkiä myös väkivalloin.

Naisten maailma

Emme ole Suomessakaan täysin vapaita tällaisista äänenpainoista. Siksi feministien itsensä esiin nostama seikka on rohjettava ottaa keskusteluun myös täällä. Jotkut kirjoittajat ja etenkin lesbofeministeiksi itsensä identifioivat ihmiset suhtautuvat avoimen vihamielisesti miehisyyteen ja heteroseksuaalisuuteen. Jopa Butler pitää tuollaista ajattelua varsin äärimmäisenä. Tietyltä osalta aikamme ideologista keskustelua ohjaa aggressiivinen tendenssi. Wittig ja Jantzen kuuluvat epäilemättä tuohon suuntaukseen. Siksi heidän kaltaisensa kirjoittajat tekevät keskustelusta jännitteisen. Lesbofeministit katsovat, että heidän ei tarvitse ottaa muiden näkemyksiä huomioon.

Näin kohtamme julkisessa keskustelussa täysin vaietun piirteen. Ääriäidän feminismi, joka saa kritiikittä paljon huomiota lehdissä, on sukupuolittavaa ja syrjivää. Ongelmaan ei tartuta, koska kohteena ovat miehet. Lisäksi väitteet perustuvat argumentteihin, jotka voidaan hetkessä vaihtaa päinvastaisiksi aiheen vaihtuessa. Sukupuoli on olemuksellista silloin kun halutaan, mutta olemuksellisuus kielletään silloin kun halutaan. Argumenteissa ei ole mieltä. Siksi kyse on pelkästä valtataistelusta, joka tietenkin pitäisi paljastaa, lakkauttaa ja poistaa julkiselta foorumilta.

Filosofian näkökulmasta koko perustelu on puutteellista. Patriarkalismi terminä on pelkkä rakennelma – jopa postmodernistien itsensä esittämän teorian mukaan. Se on itse asiassa pahantahtoinen ja arvottava, miesvastainen sana. Jos sille etsitään yhtä pahantahtoista vastinetta, mieleen tulee "juoruakkaisuus". Vanhojen suomalaisten elokuvien ja romaanien maailmankuvassa juoruakat notkuvat riukuaidan kahta puolta ja hoitavat kylän tiedonvälitystä. Samaa asenteellista mielikuvaa sovelletaan toisinaan kaikkiin naisiin. Tuon ajattelun mukaan jokaisessa naisessa uinuu luontaisesti sekä halu että kyky ilkeään juoruiluun.

Juoruakkaisuus ei kuitenkaan kuvaa todellisesti naisia. Ei ole olemassa mitään sellaista sukupuoleen väistämättä liittyvää piirrettä, joka tekisi kaikista naisista ilkeämielisiä pahanpuhujia. Yhtä vähän on olemassa patriarkalismia, joka todistaisi, että kaikki miehet jo olemuksensa puolesta edistävät alistavaa väkivaltaisuutta. Julkisuudessa kuvatut tapaukset koskevat sen sijaan yleensä “sovinismia”. Sillä tarkoitetaan nykykielessä naisia objektina kohtelevaa ja ylemmyydentuntoista, hyödyntävää asennetta. Vastaavasti jotkut naiset suhtautuvat miessukupuoleen kylmäkiskoisesti ja suorastaan halveksuen. Tällaisia virheellisiä asenteita vastaan yhteiskunnassa tuleekin taistella.

Toksinen maskuliinisuus

Tuollaisia asenteita ei voi kuitenkaan yleistää ja puhua jotenkin kielteisestä olemuksellisesta mieheydestä tai naiseudesta. Vai voiko? Lyhyenkin analyysin jälkeen esimerkit osoittavat, että juuri olemuksellisuutta koskevissa käsityksissä vallitsee merkittävä epäselvyys ja jännitteisten näkemysten sekamelska. Nykyinen keskustelu on hyökkäävää ja tavoittelee kriminalisointia.

Postmoderni ajattelu itse on tässä aiheessa erityisen suurissa ongelmissa, koska Butlerin mukaan (em. kirjassa) sukupuoli ei ole olemuksellinen seikka. Se rakentuu hänen mukaansa lähinnä diskurssin tai sosiaalisen konstruktion tapaan. Tätä periaatetta Butler tai hänen tutkijansa Roman-Lagerspetz eivät kuitenkaan sovelle omien ryhmiensä ajatteluun. Nimittäin samalla, kun puhutaan patriarkalismista, Wittigin ja jopa Butlerin kaltaiset postmodernit feministit ilmoittavat, että (toksinen; termi jota he eivät vielä käytä) maskuliinisuus ei ole pelkkä sovinismin kaltainen asenne, vaan miesten olemuksesta nouseva asia, “maskuliinisuus” eli “patriarkkaisuus”.

Jantzenin kohdalla näimme, miten patriarkalismin purkaminen saa uskonnollisen luonteen. Kun miehisuus luokitellaan olemukselliseksi, kielteiseksi ominaisuudeksi, maskuliinisuudesta tulee demonista. Patriarkalismin purkamisesta tulee teologinen ohjelma. Siitä tulee eksorsismia. Näin Jantzenin feministisessä teologiassa esiintyy uusi utopia, moraalisesti arvokas maailma, jossa ei ole enää miehiä. “Myrkyllistä maskuliinisuutta” toistellaan niin kauan, että siitä tulee totta.

Olemuksen ja sosiaalisen konstruktion välille jää postmodernissa feminismissä hankala jännite. Sen kritiikki puuttuu Butlerin ja Roman-Lagerspetzin teksteistä kokonaan. Teoriaa ja periaatteita ajatellen se olisi kuitenkin sekä akateemisessa maailmassa että kirkon keskustelussa välttämätöntä. Analyysi nimittäin osoittaa, että meidän on Suomessa opeteltava uusi tapa keskustella feminismistä ja kansainvälisen homoliikkeen agendasta. Toksinen maskuliinisuuden kaltaiset iskusanat edustavat pelkkää pahantahtoista hömöilyä. Tuokin termi on vain taisteluväline, jonka mitään ymmärtämätön media ottaa omakseen lähinnä sanaparin hauskuuden perusteella. Samalla kuitenkin iskusanoja ja sloganeita käytetään jatkuvasti etenkin kirkollisessa keskustelussa perinteisen kristillisen näkemyksen vastustamiseksi. Jokainen ajatteleva ihminen joutuu tosin kyseenalaistamaan sen.

Summa: Onko moraalikin pelkkää kielipeliä?

Aggressiivinen postmodernismi kaivaa sekä yhteiskunnan että kirkon keskustelusta esiin olettamiaan “alistajan painamia merkkejä”, joiden arvo kyseenalaistetaan Derridan hengessä. Sukupuoli on pelkkä konstruktio niin kauan, kuin se sopii väitteen esittäjälle. Sen jälkeen jälkistrukturalismi unohdetaan ja toisia, perinteisen kristinuskon vastaisia arvoja aletaan ajaa yhteisöissä läpi uuden moraalisen päätöksen tukemana. Silloin arvot eivät ole vain kielen binaarisia oppositioita. Tietyt esimerkit sekä kansainvälisessä keskustelussa että Suomessa osoittavat, että erityisenä piirteenä taistelussa itse määriteltyä patriarkalismia vastaan on aggressiivinen polarisaatio, jossa marginaaliryhmien käsityksiä kyseenalaistavat näkemykset kriminalisoidaan tai suorastaan demonisoidaan. Tämän kuvitellaan oikeuttavan demokraattisten kanavien sivuuttamisen. Ajallemme tyypillisen nettivaikuttamisen kautta marginaaliryhmien edustajat hyödyntävät helposti syttyvää someraivoa, joka muuttaa sosiaalisen median kansantuomioistuimeksi. Näin Butlerin aikanaan mainitsemaa poliittista päämäärää tavoitellaan aidossa 1960-luvun vallankumouksellisessa hengessä – aivan kuten totuuden jälkeiseen aikaan sopiinkin.